

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Etenduskunstide osakond
Teatrikunsti visuaaltehnoloogia

Merily Loss

**VALGUSKUJUNDUSE LOOMINE TALLINNA
LINNATEATRI JA EMTA ÜHISLAVASTUSELE
“KRATT”**

Lõputöö

Juhendaja: Margus Vaigur

Kaitsmisele lubatud:
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1 LAVASTUS	5
1.1 Etenduse toimumispaik Tallinna Linnateatri Hobuveski	6
1.2 Eduard Tubina ballett "Kratt"	7
2 LAVAKUJUNDUS	9
3 EELTÖÖ	13
4 VALGUSKUJUNDUSE LOOMINE	17
4.1 Valguskujunduse eesmärk.....	18
4.2 Valguse olemus ja põhisuunad teatrilaval.....	19
4.3 Valgusekujunduse põhiülesanded antud lavastuses	19
5 KOKKUVÕTE	23
KASUTATUD KIRJANDUS	25
LISAD	26
LISA 1 Fotosid lavastusest Kratt.	26
LISA 2 "Kratt" riputusplaan	34
LISA 3 "Kratt" põrandaplaan	35
LISA 4 Tehnika legend	36
LISA 5 Tabel 1. "Kratt" suunatabel	37
LISA 6 Tabel 2. "Kratt" CUE LIST	40
LISA 7 Pilt 16. LEE 741 filter.....	46
SUMMARY	47

SISSEJUHATUS

Loov-praktiline lõputöö seisnes valguskujunduse loomises Ingmar Jõela lavastusele “Kratt”, mis esietendus Tallinna Linnateatri värskelt renoveeritud Hobuveskis 17. märtsil 2018. aastal. Lavastus “Kratt” on Eesti muusika- ja teatriakadeemia (edaspidi EMTA) lavakunstkooli ja Tallinna Linnateatri koostööprojekt. Lavakunstkooli 28. lennu üliõpilaste iseseisva tööna sündinud „Kratt” ammutab ainekuid nii mütoloogiast kui ka teatriloo- ja muusikaloost. Otsides muistendites ja balletis kujutatud olukordadele ja tegelastele vasteid meid ümbritsevast reaalsusest. (Kratt 2018) Teksti autoriteks on Ingmar Jõela ja Priit Põldma. Kunstnik Nele Sooväli, helilooja Valter Soosalu ja muusikaline kujundaja Sander Mölder.

Antud lavastus oli esimene uuslavastus renoveeritud Hobuveskis, sellega kaasnevalt tuli ka valguspark üles riputada ja süstematiseerida. Mina kui Tallinna Linnateatri vanemvalgustaja pidin seda niikuinii tegema, seega otsustasin ise sellele lavastusele valguskujunduse luua- nii hoidsin kokku aega ja tööjõudu. Paralleelselt Krati sünnile toimusid peaproovid ka teises Linnateatri saalis ning seetõttu oli majas palju tööd. Lavastaja positiivne energia motiveeris ka mind oma lõputööd põhjalikult tegema.. Ingmar Jõelaga tekkis meil tööst ühine arusaamine esimesest ühistööst alates, mis leidis aset Hobuveski taasavamisel 2. veebruaril. Esitamisele tuli katkend “Kratist”. “Kratt” on ka lavastajaüliõpilase Ingmar Jõela bakalaureuselavastus.

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida lavastusele “Kratt” valguskujunduse loomist ning dokumenteerida seda tööprotsessi. Minu eesmärgiks oli selle lavastuse valgustuskujunduse tegemisel läbi valgustuse loomise *nõ loo edasijutustamine*. Loos kehastus peategelane lõhestunud isiksuseks, tal on kaks mina. Seepärast valisin minagi sisu paremaks edastamiseks kaks kontrastset valgusvärvitooni. Loomaks realistliku lavapildi

kõrvale ka unenäolise maailma, kasutasin külma LED¹ valgust ja sooja hõõglambi valgust, mis Karli (Sander Roosimägi) tegelast ja Henry (Markus Truup) tegelast läbi terve loo saatma jäid. Lavastus oma paljude nüansside ja kiirete muutustega mõjub kohati filmilikult. Sellele aitab kaasa ka tähelepanu koondamine pöördlavale, kadreerides misanstseenide fookused ja nende üldpildist väljalõikamise. Valguskujundust luues tuli arvesse võtta kiireid muutusi stseenides, toetades kord proovisaali ja kord unenäolist edasijõudmist loodavas uuslavastuses. “Sündmustikku ja meeleolu annavad edasi tegevustikku põimitud koreograafia ning muusikaga ühendatud tantsulised misanstseenid. Liikumisel on tähtis osa, aga lavastuse aluse loob siiski selge lugu. Tasakaal on timmitud peenelt: teksti ning abstraktsemate liikumispiltide väljenduslikkus täiendavad pidevalt teineteist. Teksti rütm suhestub peaaegu alati tantsulise liikumisega, kordused, sünkroonid ja sünkoobid loovad mustreid nii sõnas kui ka kehas.” (Pullerits 2018) Stseenidest võis leida nii teksti kui ka sinna sisse põimitud tantsu, siis Hobuveski uuenenud teatrisaali valguspark õigustas end igati. Kasutuses olid kõikvõimalikud tehnika uuendused, mis selles teatrisaalis leidsid.

¹ LED inglise k. *Light-Emitting Diode* (valgusdiod) on pooljuhtvalgusallikas. Valgusdiodi põhiosaks on legeritud pooljuhtmaterjal.

1 LAVASTUS

Tallinna Linnateatri ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koostöölavastus “Kratt”, esietendus 17. märtsil 2018. aastal.

Lavastusmeeskonda kuulusid lavastaja Ingmar Jõela (EMTA lavakunstkooli 28. lend), autorid Ingmar Jõela ja Priit Põldma, kunstnik Nele Sooväli, helilooja Valter Soosalu, muusikaline kujundaja Sander Mölder, valguskujundaja Merily Loss.

Lavastuses mängivad EMTA lavakunstkooli 28. lennu tudengid. Laura Kukkk, Jane Napp, Jaanus Nuutre, Dovydas Pabarčius, Teele Pärn, Sander Roosimägi, Nils Mattias Steinberg, Markus Truup.

Kursuse juhendajad Anne Törnpu ja Mart Koldits.

Osades

Sass	Nils Mattias Steinberg
Marko	Jaanus Nuutre
Klara	Teele Pärn
Liis	Jane Napp
Jana	Laura Kukkk
Kazimierz	Dovydas Pabarčius
Karl	Sander Roosimägi
Henry	Markus Truup

„Kratt” on tuntud kui eesti pärimusel põhinev Eduard Tubina ballett, kuid Lavakunstkooli 28. lennu üliõpilaste iseseisva tööna sündinud „Kratt” ammutab ainek nütoloogiasst kui ka teatriloost. (Kratt 2018) Tegemist on teater teatris lavastusega, kus peategelane Karl (Sander Roosimägi) tuleb Inglismaalt tundmatusse teatrisse lavastama

Tubina “Kratist” inspireeritud postdramaatilist lavastust. Selle lavastatava lavastuse ümber hakkab keerlema mitu lugu, ei puudu armastus, rivaalitsemine ja pidev edasi püüdlus.

Lavastuse kontseptsiooni ja sisu on arvustuses kenasti kokku võtnud Keiu Virro: “Lavastuses näikse olevat tõepoolest pea kõike, mis on autoritele pähe tulnud. On tantsu, laulu, mütoloogiat, teatriajalugu, loomepiinu. On näitlejate stereotüüpe, kunsti tegemise ja selle müümise (ja lõpptulemusena enese mahamüümise) vahel siiberdamist. Vorm pakub igale elemendile sisulise põhjenduse. Ent eriti sümpaatseks teeb „Kratist” see, et lavastusse on ühtlasi põimitud korralik doos eneseironiat. See, kuidas naerdakse teatritegijate üle, kes püüavad panna ühte lavastusse kõike võimalikku, ja tehakse samal ajal ise täpselt sedasama, on omas arrogantsuses võluv”. (Virro 2018)

Lavastus kestab 3 tundi 20 minutit ja on kahes vaatuses.

1.1 Etenduse toimumispaik - Tallinna Linnateatri Hobuveski

Tallinna Linnateatri Hobuveski taasavamine toimus 02. veebruaril 2018. 2017. aasta kevadel alustati restaureerimistöid, mille käigus taastati Hobuveski järsema kaldega katus, rajati ventilatsioon, paigaldati vajalikud kaablitrassid, loodi publikuruumid ja teatrisaalile sobilik heli-, valgus- ning küttesüsteem. Ajalooliselt väga väärikas hoone on olnud kunagi kasutuses veskina. 1379. aastal leidis veski esmakordselt mainimist. Piiramise või veepuuduse ajal ei olnud võimalik kasutada väljaspool linnamüüri asuvaid vesiveskeid, selleks võeti kasutusse hobuveskid. Hobujõud ajas veskikive ringi ning nii oli võimalik jahu jahvatada. Esimene ulatuslikemaid remonte leidis aset 1540ndatel aastatel, mil uuendati ja parandati veskiseadet. Peale Põhjasõja lõppu seisis maja taas tühjalt ning 1732. aastast pärineb teade, et hoone on kõlbmatuks muutunud. 1757. aasta tulekahjus hoone hävis ja järele jäid vaid müürid. 1772. aastal anti hoone rendile bürgermeister C. N. Hetlingile, kes pidavat hoone täielikult taastama, kuid pole teada, kas peale põlengut enam veskit sihtotstarbeliselt on kasutatud. Läbi 19. sajandi on üüritud Hobuveskit erinevatele asutustele. Hilisemaks rentnikuks oli Oleviste kogudus. Alates 1950. aastast kasutati hobuveski hoonet

raidkivide laona. 2001. aastal restaureeris AS Restor hobuveski eesmärgiga rajada sinna raidkivimuuseum. Muuseumi plaan jäi teostamata ning alates 2003. aastast on Hobuveski hoone kasutuses ühe mängupaigana Tallinna Linnateatrile. (Hobuveski 2018)

Peale renoveerimistööid sai Hobuveski endale täiesti uue valguspargi. Minul tuli luua plaan, milline näeb välja püsiv ülesriputus. Lähtusin prožektorite kogusest ja kahest lavastusest, mis Hobuveski repertuaaris olid. Arvesse tuli võtta ka Hobuveski võimalikku kasutamist erinevate ürituste tarbeks. Tehes esimest valguskujundust antud saalis võin öelda, et ülesriputus sai tehtud hästi, arvestatavalt kõiki nüansse, näiteks suurt veskiposti keset saali. Tänu liikuvpea-prožektoritele¹ on võimalik mängida kus iganes ruumis, sest antud prožektoriga on võimalik katta ruumis valgusega 360 kraadi ulatuses. Prožektoritele pääseb ligi töördult, tänu millele on töö tegemine lihtsustatud, kuna ei pea ronimisel kasutama redelit. Ainukeseks miinuseks on liiga madalale paigaldatud riputustorud, seetõttu on üle ääre upitamist palju. Ohutuse tagamiseks muretsesin ronimiskrakmed.

1.2 Eduard Tubina ballett “Kratt”

“Esimest korda taheti seda lavastada 1941. aastal Estonias, kuid vastkehtestatud Nõukogude võim ei lubanud rahvusliku sisuga balletti publiku ette tuua. 1943. aastal Vanemuises „Krati” maailmaesietenduse eel vigastasid mõlemad nimiossa valitud baleriinid oma jalga, üks neist – Velda Otsus – koguni nii tõsiselt, et pidi tantsimisest loobuma ja draamanäitlejana jätkama.” (Kratt 2018) 1944. aastal 9. märtsil oli kell saanud 18 ja alanud Eduard Tubina balleti “Kratt” kuues etendus. Oli täiskuu ja neljapäev ning õuduste öö algas kohe pärast kratile hinge andmise stseeni kui kõlas õhuhäire. Samasugune häire oli antud ka balleti esietendusel 24. veebruaril ning seetõttu ei võtnud seda keegi tõsiselt. Kogu publik ja tegelased suunati teatri keldris olevatesse varjenditesse. Terve maja rappus ning siis kostus suust suhu kuuldu “Estonia põleb”- sellele järgnes korraldus varjendist väljuda. Inimestel

¹ Liikuvpea-prožektor- automatiseeritud valgusti, mis on juhitud läbi valguspuldi.

polnud kuhugile minna, ümberringi kõik põles ja suitses, õhus lendles klaasipuru ja katusetükke. (Mikk 2014, lk 170-171, 175) “Kurat hüppas põlevast teatrist välja”, kuna näitlejatele olid kostüümid kõik selga jäänud, paistis paanikas olevale linnarahvale täpselt selline vaatepilt. „Krati” ainuke partituur hävis. Hiljem suutis Eduard Tubin partituuri taastada, kuid selleks kulus terve aasta. (Kratt 2018)

II vaatus, Ingmar Jõela lavastuses, algab stseeniga, kus Klara (Teele Pärn) kirjeldab antud olukorda, mis juhtus 1944. aastal 9. märtsil. See stseen on väga intiimne ja kogu fookus langeb pöördlavale. Klara võitleb lava pöörlemise ja teksti edasi andmisega, üks hetk alludes ja langedes nagu põlev Estonia. Vaatajani jõuab ajalugu Kratist ja märtsipommitamisest. Eduard Tubina Kratti mainitakse loo kulgemisel veel, kuid see stseen jääb vaatajale enim meelde, luues ainuke side Tubina Kratiga.

2 LAVAKUJUNDUS

Lavastuse “Kratt” lavakujunduse autor on Nele Sooväli. Lavakujundus on publiku esimene kokkupuude lavastusega, luues antud lavastusele esmahoomatav keskkond. Lavakujundus tutvustab lavastuse kontseptsiooni, annab aimu ajast ja kohast ning valmistab ette publiku emotsioonid. (Benedetto 2012, lk 2) Lavastuses põhi tegevuspaik on proovisaal või teatrilava ning seetõttu on jäetud lava nii nagu ta päriselt on. Andes publikule aimu konkreetsest kohast ja ruumist. Hobuveski eripäraks on ümmargune teatrisaal, mille sarnast teist eesti ei leidu. Tüüpiliselt seatud publikutoolide vastas laiutab end lavaruum, kuid selle kohale jääb ka rõdu, millest pool on mänguplatsina kasutuses. Lava on muudetud *black-box*¹ tüüpi ruumiks. Põrand on kaetud musta tantsupõrandaga² ja seinad ääristatud molton kangast³ kardinatega. Kardinad annavad võimaluse muuta mänguplatsi vastavalt stseenile, luues rõdu alla koridori ja omakorda uue ruumi. Rõdu on ära kasutatud teise ruumi loomiseks. Nimelt asetseb rõdul lavastaja tuba. Fookuspunktiks laval saab olema väike pöördlava, mis tuuakse mängu peale uue lavastaja ilmumist. Marie Pullerits toob oma arvustuses välja leidliku ruumi kasutuse ja pöördlava fookuse: “Esiletoomist väärrib ka leidlik ruumi ja selle tasandite kasutus. Ringikujuline Hobuveski on nõudlik ruum, ent pakub oskuslikul ärakasutamisel oivalisi lava jaotamise võimalusi. Väike teisaldatav pöördlava võimaldab filmilikku kadreerimist ja tinglikke lähivõtteid, kus kellegi siseilm on toodud monoloogiga stseeniti fookusesse. Tegevuse, liikumispiltide ning sünkroonse koreograafia paigutamine pöördlavale ja ruumi eri tasanditele loob tabavalt tegevuspaiku ning vahendab

¹ *Black-box*- Tavaliselt ruudu või ristkülikukujuline lihtne, ilustamata, tihti väiksemõõdulisem mustade seinte ning tasapinnalise põrandaga teatriruum.

² Tantsupõrand- Kummist must põrandakate, mis takistab libisemist ja summutab heli.

³ Molton kangas- Tugev, tulekindel ja tihti teatrisaalides kasutatav spetsiaalne kangas.

suhtesituatsioone ja tegelaste sisemeeleolu.” (Pullerits 2018) Lavastaja on ära kasutanud uuenenud Hobuveski kõiki võimalikke liikumisteid ja -kohti ning seega leiab kasutust isegi tööõdu. Selline leidlik ruumikasutus pakub põnevust küll publikule, kuid valguskujundajana pidin väga palju vaeva nägema, et leida mõningate mängupaikade jaoks prožektoritele sobivaid kohti, et tulemus oleks õige nurga alt, valgustades näitleja välja ja andes ka kunstilist lisaväärtust.

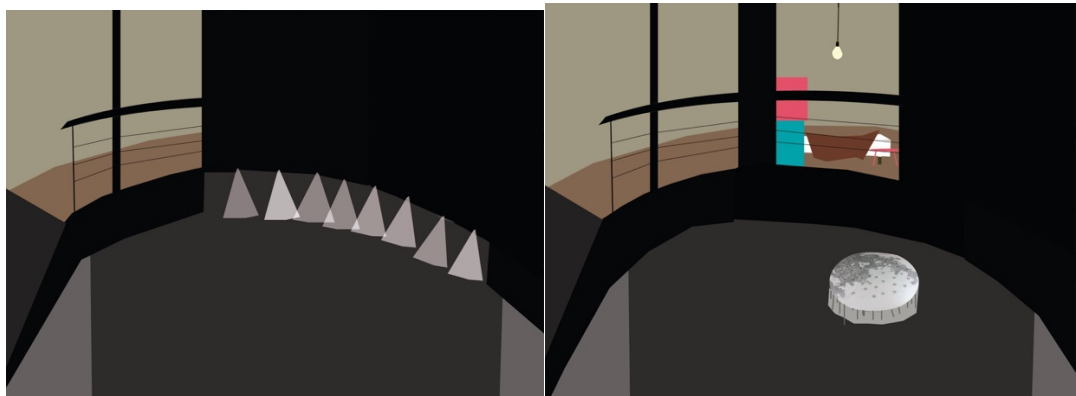
Valguskujundus kui ka lavakujundus jälgivad samu põhimõtteid. Esimene kokkupuutepunkt kahe eraldi loodava kujunduse vahel ühe teose tarbeks on eesmärgi leidmine läbi sarnaste ülesannete. Nii valguskujundaja kui ka lavakujundaja alustavad oma tööd tekstist, millele toetudes jõutakse eesmärgini. Esmalt annab lugu aja, koha, vormi, keskkonna ja nendele tuginedes luuakse lavale atmosfäär, mis on eesmärgiks kujunduste loomes. (Loss 2018, lk 15) Enda seminaritöös “*Valguskujundaja ja lavakujundaja koostöö olulisus*” tehtud järeldusest üritasin alustada koostööd kunstnikuga võimalikult varakult, kuid peatselt sain aru, et lavastaja teeb veel palju muudatusi, sellega kaasnevalt ka kunstnik ning tegelikult segas kogu seda protsessi ka kahe organisatsiooni vaheline kommunikatsioon, asjaajamine ja majanduslik pool. Sain kunstnikult kaks soovi: 1) oleks vaja laest alla kukkuvat prožektorit ja 2) konfettisid¹. Veel mainis, et lemmikvärv lavastuses on “kanakaka” toon- pidades siiski silmas sinepikollast. “Valgus peaks toetama lavakujundust ja kostüümi, tuues esile õiged värvitoonid, objektide kuju ja sulatama kõik üheks tervikuks, seega on oluline, et valguskujundaja teeks koostööd teiste kujundajatega, olenemata sellest, millal valguskujundaja protsessiga liitub.” (Loss 2018, lk 8) Sain kaks esialgset lavakujunduse joonist, mille põhjal suurt eeltööd teha ei õnnestunud.

¹ Konfetid- Värvilisest paberist sõõrikesed

(Autor Nele Sooväli)

Neid jooniseid vaadates oli mulle selge, et lavakujundus ei vaja toetavaid valgusvärvitoone, vaid pigem toetavat atmosfääri ja lugu. Üritasin kinni hoida märksõnadest sinepikollane, hõbe ja pigem vähe erinevaid värvitoone. Hilisematel koosolekutel olid juba täpsemad joonised, mida lina¹ koostamisel arvesse võtta. Märkasin juhtme otsas rippuvat lambipirni, mille lisaks konfettidele ja kukkuvale prožektorile muretsesin.

(Autor Nele Sooväli)

Kujundaja ei loo ainult ruumi, mis räägib enda eest vaid loob ruumi, mis defineerib tegelaste tegemisi selles ruumis. Atmosfääri loomise kõrvale tuleb fookuseerida keskne kontseptsioon, kas tegemist on reaalse või sürreaalse keskkonnaga, määratleda aeg ja koht, toonid ja stiil ning praktiline kasutus lavapinnal. (Benedetto 2012, lk 4) Tegemist oli küll sõnalavastusega, aga suure osa moodustasid tants ja laul. Selleks, et kehad saaksid vabalt

¹ Lina- Tekstiraamatu põhjal koostatud tabel, tuues välja tekstis olevad valgusmuuted, aja, koha ja ruumi.

liikuda on vaja tühja ruumi. Valguskujundajale oli see lavaruum ideaalne, andes vabad käed, et kõik võimalikud ideed ja mõtted mängu panna. Enamus tegevusest toimub proovisaalis luues uut lavastust. Keeruline küsimus tekkis, et milline näeb välja proovisaali või laval olev proovivalgus. Vaatlesin lähemalt enda teatris olevaid töövalgusega lavaruume ja mõistsin, et pean keskenduma hoopis loo edasijutustamisele. Töövalgusega ruumid oli pimedad ja teatrilavale imiteerimiseks ebasobilikud. Leidsin ka sobiva filtri toomaks sisse sinepikollast tooni, põimides see lavastusse üheks olulisemaks märgikandjaks muutuste kohapealt.

3 EELTÖÖ

Esimene kohtumine lavastajaga toimus novembris, Ingmar lubas mulle koheselt teksti saata kui see valmis saab. Sel hetkel ei olnud mul veel teada, milline Hobuveski välja näeb, palju seal täpselt midagi on ja kuidas ta toimib, aga materjal tundus huvitav ja lavastaja inspireeriv. Hobuveski valguspark tuli samuti süstematiseerida, seega leidsin, et see on hea võimalus hoida kokku aega ja teha mitu asja ühekorraga. Planeeritav lavastus tuli teatri plaanidesse hooaja keskel, tekitades lisatööd. Hobuveskit sellega avada ei soovitud või ei julgetud ning otsustati panna selle lavastuse esietenduse kuupäev nädal enne Tallinna Linnateatris esietenduva lavastuse “Põhjas” (lavastaja Uku Uusberg) esietendust põrgulaval. Mina oma osakonna nimel võtsin vastutuse enda kanda ja leidsin, et valgusosakonnale see probleeme ei tekita, kuid näiteks rietajad, grimeerijad, rekvisiitorid ja puutöökoda avaldasid arvamust, et neil ei jätku aega ega tööjõudu. Ometigi ei võetud neid kuulda ja sätiti “Kratt” oma krati tempe tegema keset väga tihedat tööperioodi.

Esimene kokkupuude Krati, Ingmar Jõela käekirja ja tudengitega oli Hobuveski avamise tarbeks loodud katkendiga lavastusest “Kratt”. 2. veebruaril avati pidulikult renoveeritud Hobuveski ja sinna etteastena kavandati katkend lavastusest. Minule esitati nõue näidata kõike võimalikku, mida antud valguspargiga teha saab. Planeeritavasse esitusse oli kahju kõike võimalikku vilkumist ja diskot sisse põimida, seega otsustasime heliosakonnaga teha lisaks eraldi etteaste ainult heli ja valgust demonstreerides. Ainukeseks probleemiks oli kõige selle kavandamise juures aeg. Objekt anti üle hiljem ning seetõttu sain ka mina alustada oma tööd viimasel minutil. 30. jaanuaril riputasime valgusosakonnaga üles kogu valguspargi ning mulle jäi kaks päeva, et lavaküpseks saada avamisüritus. Katkend Kratist algas II vaatuse 1. stseeniga, kus Klara (Teele Pärn) seletab Kazimierzile (Dovydas Pabarčius) Eduard Tubina balleti “Kratt” minevikku ja sündmuste ahelat: peategelaste terviseprobleemide teket ning Estonia kurba saatust, mis kulmineerus tantsuks. I vaatuse 5. stseenis etendub tööliste tants, mis saab alguse proovis tekkinud ühisest hingamisest. See

rütmika, muusikaline kujundus ning lisaks veel tants haarasid mind endasse ning kahe läbimängu põhjal valmis antud valguskujundus. Peale oma igapäevatööd ehk etenduse teenindamist, läksin üksi Hobuveskisse veel viimast lihvi valguskujundusele andma. Sain helifaili, mille põhjal panin paika, millal mingi muutus võiks toimuda. Märksõnadega tugevad trummid, vikerkaare koht, meelde jäänud “anna, anna”- kuna tekstiline osa toimus kohapeal regilaulu lauldes. Lähtusin kontseptsioonist, et tantsule eelneb Estonia põlengu jutt, mille lõpuosas oli tulekahju pilt ning ma otsustasin ainsaks tooniks tantsus jätta punase tooni. Kasutasin peamiselt Robe DL4 liikuvpea-prožektoreid, mis võimaldasid mul teha kõike: valida erinevaid gobosid¹, punktisuurusi, panna valguskiired liikuma ja vilkuma. Tagantjärele julgen tõdeda, et too antud tantsu jaoks avamiseüritusele loodud valguskujundus oli isegi parem kui lavastuses olev, kuid kui lähtuda lavastuse üldpildist, siis see ei oleks sinna sellisel kujul sobinud.

Pidin leidma vana ja katkise prožektori, mille võiks laest alla kukutada. Valisin hõbedat värvi prožektori, kuna kunstniku jutus kõlas antud tooni üpriski palju. Leidsin ühe vana, katkise PAR 56² tüüpi prožektori, millelt eemaldasin sisu, jättes alles ainult korpuse. Eventechist renditisime DMX³-iga juhitava kontrolleri, mis signaali saades laseb eseme enda küljest lahti. Samuti rentisime Eventechist konfetikahurid ja kontrolleri, mis DMX-i signaali saades vallandab laengu ja paiskab konfetid laiali. Tegelikult ei tohiks ma vist konfettisid üldse ise käsitleda, kuna mul puudub vastav väljaõpe lõhkeseadeldiste kasutamise osas. Antud projektis seda keegi teine teha ei saa, seega olen võtnud omavoliliselt vastutuse enda kanda. Juhtme otsas rippuv lambipirn tuli mul samuti enne peaproovide algust valmis meisterdada.

Eeltööna koostasid endale lina, millele toetuda prooviprotsessis. Oma seminaritöös käsitletud teemat “*Valguskujundaja ja lavakujundaja koostöö olulisus*” väljatoodud põhitõdemus, et valguskujundaja peaks kindlasti liituma võimalikult vara prooviprotsessiga,

¹ *Gobo* – Kujutis, millest valgust läbi lastes jääb pinnale omakujuline muster.

² PAR 56- konventsionaalne valgusti, mitte automatiseeritud, parabool-alumiinumi reflektor.

³ *DMX Digital Multiplex* ehk DMX-512 on digitaalne andmesideprotokoll ja standard, mida kasutatakse peamiselt lavavalgustuse ja efektide juhtimiseks. Protokoll võimaldab juhtida suunatavaid prožektorid, dimmereid ja katikuid.

selle lavastuse puhul ei toiminud. Lavakujunduses ei olnud suuri elemente, tähtsat rolli kandvaid esemeid ega ka kindlaid värvitoone, mida võiks omaette seisva valguskujundusega rikkuda. Lähtusin mõttest, et tegemist on teatrisaaliga kus tegevus toimub ning antud atmosfäär peab tekkima kohapeal vastavalt olukorrale. Teadsin, et pean looma atmosfääri, järgima lugu ja lisama kunstilise väärtuse kujundusele. Lavastaja usaldas mind esimesest kohtumisest peale.

Aktiivsem tööperiood algas minu jaoks lavaproovide algusega ehk kaks nädalat enne esietendust. Esimesel nädalal sai proovi teha kolm päeva, kuna Tallinna Linnateater oli otsustanud VAT teatrile Hobuveski saali nädalalõpuks välja rentida. Mis tähendas, et tegelikult oli "Krati" valmimiseks ehk esimeseks täisläbimänguks loomenõukogule kokku aega seitse päeva. Tegin otsuse, et ei hakka tühja rapsima ning esimesel nädalal kogun mõtteid, korrastan valgusparki ja paigaldan näiteks tossumasina ning veel vajalikke elemente lavastuse tarbeks. Teisel nädalal loon valguskujunduse lavastusele "Krat". Lavastuse loojate eesmärgiks on panna publik tundma sama, mida karakterid tunnevad (Benedetto 2012, lk 126). Segadus, isiksuse lõhestumine, kunsti maailma ärauppumine- kõik see peaks jõudma vaatajani, nii jõudsin ideeni, et peategelase kahte minapilti saadavad erinevad toonid. Maandamaks kunstniku poolt loodud värvigamma segadust otsustasin mängida värvustemperatuuriga¹. Valisin külma LED valge tooni (8000 kelvinit²) ja sooja hõõglambi tooni (3000- 3200 kelvinit), mis oli küll teostatud LED PC (3000K) tüüpi prožektoritega. Antud LED-prožektori valgus värvustemperatuur on väga sarnane hõõglambi omaga, seega sobisid need prožektorid sooja tooni kandma ideaalselt. Korrigeerisin värvust ka Lee 184 filtriga, et soe ja külm toon omavahel paremini ühilduksid. Lavastaja oli nõus mu ideega ning sealt edasi tuli mul tekitada süsteem, millal ja kui palju on kasutuses külma või sooja tooni. Kratina valguskujundusse lisasin Lee filtri numbriga 741.

Eeltööna jäi ära etapp, kus oleksin koos lavastaja ja kunstnikuga täpselt rääkinud kõik stseenid läbi ning arutanud, millisena keegi üldist visuaalset kontseptsiooni näeb. See

¹ Värvustemperatuur- valgusallikaid võib liigitada valguse spektraalse koostise järgi. Hõõgumisel või põlemisel põhinevaid valgusallikaid iseloomustab värvustemperatuur, mida mõõdetakse kelvini kraadides.

² Kelvin on termodünaamiline temperatuuri mõõtühik.

oleks hõlbustanud hilisemat tööd kuna lavaproove oli vähe ja valgusega aega tegeleda minimaalselt.

4 VALGUSKUJUNDUSE LOOMINE

Valgus luuakse protsessi käigus, jäädes viimaseks lisatavaks elemendiks uuslavastuse loomes. Olles elav protsess kutsutakse seda tihtilugu ka valgusega värvimiseks. (Benedetto 2012, lk 126-130) Juhindusin sellest mõttest ja lõin valguskujunduse esimese musta läbimängu põhjal. Olles eelnevalt teinud korraliku lina, valinud välja suunad ja toonid, andes loogilise seletuse kõigele miks ja mida teen oma peas ning selle põhjal salvestanud musta *show file*¹, mida jooksvalt koos esimese täisläbimänguga täiendasin. Visuaalne pool on teatri oluline osa, isegi kui see ei ole eriti meeldiv või luksuslik, kulgeb lavastus visuaalses maailmas, nõudes, et näitleja saab liikuda korrastatud ja valgustatud ruumis (Kennedy 1993, lk 6). Kuna valgustus, dekoratsioonid ja kostüümid loovad näitemängu füüsilise maailma on stsenograafia² lavastuse otsesem kandja. (*Ibid.*, lk 9) Teadsin, et ei ole teinud eriti suurt eeltööd kujunduse olemuse osas. Lähtusin kindlatest punktidest mida kujunduse loomisel arvesse võtta. Esmalt mõtestasin lahti, mis on valguskujunduse eesmärk. Täpsemalt seletan valguskujunduse eesmärgi lahti alapeatükis 4.1 Valguskujunduse eesmärk. Sellest lähtuvalt panin enda jaoks paika valguse olemuse teatrilaval, kuidas on seda võimalik üldse vaadelda ja mõõta ning põhisuunad. Need kirjutan lahti peatükis 4.2 Valguse olemuse ja põhisuunad teatrilaval. Valguskujundus võib olla omaette märgisüsteem, kuid lavastuse kontekstis peab ta haakuma üldise kontseptsiooniga. Lavale üritatakse luua reaalse maailma analoog. Valguskujundaja toetub kujunduse loomisel enda isiklikule vaistule. Imiteerides lavale mälupilti päikeseloojangust läbi oma isikliku kogemuse. Inspiratsioon valguse puhul tuleneb peamiselt elust enesest ja on suuresti seotud päikesevalgusega. Alapeatükis 4.3 kirjeldan oma tööprotsessi ja tehtut läbi valguse põhiülesannete teatrilaval.

¹ *Show file*- valguspildis loodav valguspiltidest koosnev dokument

² Stsenograafia- lavakujundus

4.1 Valguskujunduse eesmärk

Valguskujundaja võimuses on hoida vaataja fookuses ja vajadusel teda mõjutada. Mõistmaks täpsemalt valguse eesmärki laval toon välja enda seminaritöös käsitletud peatükist, *1.1 Valguskujunduse eesmärk*, tehtud kokkuvõtte. (Loss 2018, lk 6) Valguse ülesanneteks laval võivad olla: 1) objektide esile toomine või taustaga sulatamine; 2) vormi ja tooni andmine näitlejatele, kostüümidele ja dekoratsioonidele; 3) taju mõjutamine: määraes öö, päev, hooaeg ja geograafiline lokatsioon; 4) keskkonna loomine. (Benedetto 2012, lk 128-129) Need on olulised punktid mida valguskujunduse loomisel jälgida. Esmalt teha kindlaks palju valgust lavale vaja on ning seejärel punkt punkti haaval valguskujundus üles ehitada. Valguse ülesanne laval, ei tohiks piirduda ainult näitleja välja valgustamisega, valgusel on suurem tähendus ja roll. Väljavalgustamise eesmärgiks on publiku emotsioonide suunamine antud hetkes ning vaataja valmistamine järgenvalt toimuva vastuvõtuks. Hea loo edasijutustamise juures tunneb publik end loo sees ning juhindub iseenesest märkidele. (Morgan 1995, lk 12-15) Täites kõik vajalikud valguse ülesanded laval, tekib lavale atmosfäär. Atmosfääri loomele aitab kaasa ka loo edasi jutustamine. Nii võib öelda, et valguse eesmärk on luua atmosfäär, mis toetab jutustatavat lugu ja täidab oma olulised ülesandeid.

Atmosfäär laval peab haarama publiku endaga kaasa. Antud lavastuse puhul lavakujundus omaette lugu ei räägi vaid täidab pigem vajalikku osa, andes näitlejatele mängupaiku kuid mitte keskkonda. Seega tuli minul valgusega luua atmosfäär nende mängupaikade ümber. Tühja ruumi luua atmosfääri, mis mõjuks selle ruumiga ka kooskõlas oli üpris keeruline. Seadsin põhirõhu loo edasi jutustamisele läbi valguse ning nii tekkis antud lavastusele ka sobiv atmosfäär. Seega atmosfääri loomine läbi valguse ülesannete võib jätta kujunduse liialt tehniliseks. Nagu ma peatüki algul esile tõin, et valgus sünnib protsessi käigus, olles elav protsess. Juhindusin sellest mõttest ja asusin valguskujundust looma prooviprotsessi käigus. Leides viisi, mis antud lavastuse puhul valguskujunduse loomisele paremini kaasa aitab.

4.2 Valguse olemus ja põhisuunad teatrilaval

Viljandi Kultuuriakadeemia valguskujunduse õppejõu Margus Vaiguri loengukonspektist toon välja punktid mille abil valguse olemust on võimalik vaadelda ja mõõta. Nendeks nähtusteks on valgustugevus, valguse värv, valguse suund ja liikumine ning valguse iseloom. Valgustugevus on valguse intensiivsus skaalal 0-100 ehk pimedus kuni täisvalgus. Valguse värv täiendab või loob lavakujunduses olevaid värvilahendusi. Valguse suund ja liikumine on valguspunkti suuna muutmine ning valguse iseloom võib olla puhas selge, hajus või tekstureeritud. (Vaigur 2014) Valguse põhisuundadeks on eestvalgus, mille ülesanne on objekt nähtavaks teha. Külgvalgus, mis võib langeda mõlemalt poolt ja mille ülesanne on vormida objekti, andes sellele ruumilisus. Tagantvalgus ehk kontravalgus joonistab välja silueti ning lava ruumi suhtes on kontravalguse võimuses pesta eestvalguse poolt tekitatud varje. Rambivalgus aitab enim luua müstilisust ja annab fiktsionaalsele ruumile selle sürreaalsuse, sest looduses sellist valgust ei leidu. (Dunham 2011, lk 22-26) Kasutasin ära kõik võimalikud suunad, kuid lavapõrandale rambivalgust ei saanud paigaldada ruumi puuduse ja tantsuliste stseenide tõttu. Rääkimata läbivatest külgvalgustitest, kuna laval puudus sügavus ning samuti olid kasutuses mõlemad lavale pääsemise teed. Põrandal kasutasin ainult kahte LED PAR tüüpi lampi ehk perfecti, värvimaks tagaseina rõdu all.

4.3 Valgusekujunduse põhiülesanded antud lavastuses

Nähtavuse reguleerimine ja fookuse loomine lavapildis on üks valguse põhiülesannetest. Valguse ülesanne on aidata publikul näitlejat näha. Iga objekt ja keha, mis on lavaruumi paigutatud omab funktsiooni ja rolli lavastuse kontekstis. Olulisimaks mängupaigaks osutus pöördlava, seega otsustasin kasutada liikuvpea-prožektoreid, suunates neid mitmest eri suunast. Kasutades salvestatud positsioone vastavalt vajadusele ja stseenide olemusele. Lisasin ka ühe LED PC filtrinumbriga L741 otse pöördlava ülevalt, andmaks

kindlat tooni ja omades märgilist tähendust. Püüdsin hoida näitlejat fookuses, et lavakujundus kui suur tühjus ei muutuks liialdaselt kõledaks ja pealtükkivaks. Avastasin, et ilma tossuta näeb lavaruum tõeliselt tühi ja igav välja. Lavastus algab stseeniga rehetalust ja eelmise lavastaja lavastuse peaproovist. Proovi katkestab teatridirektor, tuues näitlejad ja publiku reaalsusesse. Ümberlülitusele kaasaaitamiseks lõin esimese stseeni kasutades Lee 232 (*Super Correction W.F. Green*) filtrit, et eristada antud proovi järgnevatest, uue lavastaja proovidest. Antud filter muudab lavapildi üldise tooni soojaks punakaspruuniks. Ümberlülitus on väga järsk, muutes lavapildi külmaks ja töövalgust imiteerivaks. Seetõttu sai eelnev valguspilt loodud soe ja pruunikarva, et üleminek oleks kontrastsem. Lavapilt näeb välja kohati must ja varjuline, kuid see on taotluslik, sest töövalguse vaatlemisel just selline vaatepilt mulle avaneski. Teises stseenis saab lavale tossu lisatud, mis tekitab vine, andes ruumilisuse, sügavuse ja seob lavapildi tervikuks. Ohtu, et lavapilt muutub liialdaselt tossuseks ei ole, kuna tossumasin asetseb kardina taga ja see takistab tossu lavale pääsemist. Tegemist on hazer tüüpi tossumasinaga, mis ei puhu tossupilve lavale vaid eritab ühtlast vinet ja suitsu.

Oluline on aja ja koha määramine lavastuses. Ööpäeva järgimine antud lavastuses rolli ei mängi, kuna teatrisaal on teatavasti kogu aeg pime. I vaatuses toimub peostseen, kus tegevus liigub ka klubist välja ning sellisel juhul on tegemist ilmselgelt ööga. Peo järgne hommik lavastaja toas, saab väljatoodud akna lõikega. Toetades inimese tavapäraselt visuaalset kogemust aknast langeva valguse näol. Akna lõike teostas liikuva prožektoriga, kuna rõdul toimuv tegevus tekitab Hobuveski omapära tõttu võnkumisi ka töörõdule. See põhjustas suurt rappumist akna lõikele, mis muutis pildi ebaloomulikuks. Seetõttu pidin asendama tavalise profiilprožektoriga liikuva prožektoriga, kuna too talub paremini võnkeid ja ei rapu nii palju. Valguse intensiivsuse muutmisega sain luua sama akna lõikega vastavalt vajadusele öö või päeva. Prooviprotsessi edenemisi ja kuhugile kunstimaailma ära kadumisi tõin välja sarnaselt esimesele stseenile, ümberlülituste näol. Olgu selleks siis laul, tants või monoloog. Mul on hea meel, et oma arvustuses mainib Keiu Virro ära argipäeva ja unenäo maailma vahekorra, seega võib öelda, et minu katsetus ja tehtu mõjus. “Lavastus ei oleks terviklik valguskujunduseta, milles Linnateatri valguskunstnik Merily Loss on mõnuga ära kasutanud uuendatud Hobuveski tehnikapargi võimalusi. Valguspilt peegeldab kord argipäeva, kord värelevat unenäolist maailma.” (Virro 2018)

Lavapildi värvimine ja kujunduslike elementide toetamine värviga on valguskujundaja võimuses. Lavapildi värvimine kujutab endast kas täiendamist või asendamist. Antud kujundus täiendamist ei vajanud vaid pigem asendamist. Laval puudus atmosfäär, seega valgusega tuli luua puuduolev. Loo edasi jutustamise aspekti arvesse võttes valisin ainult ühe konkreetse tooni, mis saadab kogu lugu, olles kratiks valguskujunduses. Tegemist on Lee 741 *Mustard yellow* (sinepikollane) filtriga (LISA 7). Sinepikollast tooni on mõningates kostüümides ja rekvisiitides, kuid vähe. Esimene stseen, kus Lee 741 toon mängu tuleb on pargipingil algav stseen, mis sujuvalt läheb üle proovisaaliks, näidates muutuseid suhetes ja lavastuse kulgemises. Lavastaja Karl (Sander Roosimägi) ja Liis (Jane Napp) kohtuvad hilisõhtuses pargis ning nendega liitub Marko (Jaanus Nuutre). Markole on Liis juba ammu ajast meeltmööda olnud, kuid selles stseenis tuleb nende vahele Karl, kes ka edaspidi lööb Marko maailma sassi. Sinepikollase filtriga valgusvihk langeb otse ülalt alla, imiteerides tänavavalgustit. Kratilik sinepikollane saadab läbikogu edasise etenduse erinevaid stseene, kus on just kui inimese endi nähtamatu kratt tema elus oma krati tempe tegemas. Kes või mis on tegelikult kratt? Terve lavastus koosneb väikestes ja suurtest krattidest. “Mis on see vara, mida endale kokku kanname ja mille hävimist paaniliselt kardame? Kui kaugemale oleme valmis oma eesmärkide saavutamiseks minema? Kes on need kuradid, kellele täna oma hinge müüme?” (Kratt 2018) Üldises lavapildis mõjub see sinepikollane valgusvärvitoon tavaliselt samastudes kostüümidega. Sügavamalt lugu otsides võib selle ära tabada, kuid üritasin sobitada antud tooni siiski reaalsusega, et see kõik ei mõjuks kui unenäo maailm.

Teine oluline valik värvitoonide puhul oli peategelase lavastaja Karli ja tema teise mina Henry (Markus Truup) eristamine. Karli tooniks valisin sooja ja Henry tooniks külma. Valiku tegemisel lähtusin realistlikkuse aspektist. Külmal valgus mõju ebaloomulikult ja muudab ümbritseva maailma filmilikuks unenäo maailmaks. Seetõttu sobis Henry tegelaskuju saatma külm LED RGBW 8000K valge ja Karli soe LED PC 3000K, mille ees on Lee 184 (*Cosmetic Peach*), muutes langevalguse 3200K sarnaseks. Sobitades paremini kokku külma 8000K valgusega. Lee 184 filter muudab valgus värvitooni jahedamaks ja kiire pehmemaks. Näitlejate nahk näeb välja nagu portselan ja minu meelest nende kahe tooni koos kasutamine on hea leid. Stseenides, kus toimub Karli tardumine ja läbi selle Henry mängu tulek, koondasin fookuse Karli tardumise hetkes temale kasutades külma LED valgust ning ümberlülitusel Henry tegelasele jääbki põhitoonina külm valgus, mida veidi toetab ka soe eestvalgus, andmaks näitlejate nahale inimlikuma tooni.

Valgusel on ülesanne ruumi vormida ja läbi selle tähelepanu juhtida. Ruumi valgusega vormides on võimalik seda avardada või kitsendada. Antud lavastuses oli vaja lavaruumi valgusega kitsendada neis stseenides kus põhirõhk taheti suunata pöördlavale. Pöördlava andis võimaluse misansteen üldpildist välja lõigata. Karli tardumised toimusid samuti pöördlaval, jättes ümbritsev fookusest välja ja tuues Henry mängu ümberlülitusega üldvalgusesse. Vastavalt tegelaste hulgale ja nende liikumistele laval, sain ruumi kitsendada ning avardada. Ruumi vormimise eesmärgil sain mõningatel pöördlaval toimuvate tegevuste käigus sisse tuua ka muid mängupaiku. Näiteks Karli toa, teisel rõdul, kasutades rippuvat pirni ja LED-riba valgustit, mis on püsivalt paigaldatud rõdu äärde, nii üles kui ka alla. Sellega on võimalik värvida seinapinda või luua rambivalgust rõdul, samuti kasutada rõdu all näitlejatele käigutee valgusena. Kasutasin ühes stseenis ühte osa LED-ribast, luues efekt, mis muudab lambi intensiivsust, imiteerides nii teleka mängimist.

Visuaalne rütm ja lavapildi kompositsioon sündisid koostöös lavastaja ja kunstnikuga. Keeruliseks osutus üleval rõdul trepi ees olev mängupaik. Kuna suur kõlar varjas tegelasi ning samuti ka stangel rippuvad prožektorid. Karli toa ees stangel olevad prožektorid eemaldasid vaateväljast, kuid selle ühe stseeni tarbeks ei olnud esiteks mõistlik eemaldada antud prožektoreid ja teiseks olid mul need ka kasutusel. Riputasin juurde kaks PAR tüüpi prožektorit kasutades Lee 741 filtrit ning LED-ribale andsin sooja kollaka tooni, mis enam-vähem muutis selle stseeni valguspildiliselt talutavaks. Ise hindan loodud valguspilti kõige mustemaks ja pimedamaks, kuid paremat lahendust sinna vähese aja tõttu ei suutnud leida. Koostöö peaks olema nagu kihlus, andes võimaluse diskusiooniks. Kui lõpptulemus tundub rohkem lavastaja nägemus kui kujundaja enda ei tohiks ilmselt sellest end mõjutada lasta, sest tegemist on terviklikkuse otsimisega. (Moran 2017, lk 80-82)

Stiili andmine lavastusele toetades üldist visuaali on valguse üheks ülesandeks. Lee 741 filtri valik ning sarnase tooni kasutamine LED liikuvpea-prožektoritel andis antud valguskujundusele lisaväärtuse. Kostüümides kasutati samuti sinepikollast ja khakirohelist, mis koos Lee 741 filtriga särama hakkasid. Üheltpoolt külm LED valge valgus ning teiselt Lee 741 harmoonia, muutis inimese naha varjundiliseks. Ebaloomulik ja seletamatut kuvand nahal, kandis edasi hästi mõtet, et kratt võib olla ja teha oma krati tempe kõikjal. Kuna Lee 741 filter on väga tugeva tooniga, siis tuli mul pigem LED lampide ees seda kasutada, sest muidu põles see liiga kiiresti läbi.

5 Kokkuvõte

Antud töö eesmärgiks oli kirjeldada ja analüüsida tehtud loov-praktilise lõputöö sooritamist, milleks oli Tallinna Linnateatri ja EMTA koostöös lavastusele „Kratt” valguskujunduse loomine.

Valguskujundus on osa lavastuse visuaalsest maailmast, olles publikule teejuhiks ja näitlejatele atmosfääriks. Omades märgilisi tähendusi ja toetades jutustatavat lugu. Käesoleva töö ning valguskujunduse põhjal võib öelda, et valguskujundus ei looda lihtsalt näitleja välja valgustamiseks või ruumi täitmiseks valgusega. Valguskujundus võib toetada tegelaste minapilti ja aidata kaasa publikul seda mõista. Täites kõik oma vajalikud ülesanded, milleks on aja ja koha määratlemine, vormi ja tooni andmine näitlejatele, kostüümidele ja dekoratsioonidele, täites vajalikud ülesanded tekib atmosfäär. Atmosfääri loomele aitab kaasa loo edasi jutustamine läbi valguse, mis seob kõik ühtseks tervikuks.

Valguskujunduse loomisel tuginesin Viljandi Kultuuriakadeemias õpitust ja omandatud teadmistest Tallinna Linnateatris. Oluliseim arusaam ja mõistmine oli koostöö tegemine kunstnikuga. Mõistsin, et seminaritöös käsitletud teemal on alust, kuid reaalses elus ei pruugi see olla vajalik või teostatav nii suurel määral kui minul sellest ettekujutus oli. Valguskujundus on elav protsess ning sünnib koha peal järgides antud hetke. Võimalik, et suur eeltöö võib muuta kujunduse liialt tehniliseks kaotades ära valguse tegeliku olemuse, milleks on atmosfääri loomine ja loo edasi kandmine. Olen rahul, et suutsin koos toimima panna LED-lambid ja hõõglambid. Kahe valgusvärvitooni kombinatsioon mõjub terviklikult, muutes lavapildi ühtlaseks ja maitsekaks. Samas kannab edasi sügavamalt tähendust ja lugu.

Tallinna Linnateatri saalide omapära arvestades on Hobuveski kõige paremini varustatud teatrisaal. Oskus käsitleda liikuvpea-prožektoreid täienes, sest teistes teatrisaalides ei ole selliseid uuenduslikke prožektoreid. Õppisin teatrisaali tehniliselt kujundama st looma püsivat riputusplaani ja muretsema teatritegemiseks vajalikud tehnilised seadmed. Valguskujunduse osas on veel palju õppida just nimelt läbi kogemuste,

et mis toimib ja mis mitte. Kunstnikuga koostöö osas õppisin mitte tormama ja pigem olukordade lahendamist rahulikult võtma. Leides nii endale uue mooduse, kuidas luua valguskujundust.

KASUTATUD KIRJANDUS

Benedetto, S. Di. 2012. *An Introduction to Theatre Design*. New York: Routledge.

Dunham, R. 2011. *Stage Lighting: Fundamentals and Applications*. Allyn & Bacon.

Hobuveski. 2018. <http://linnateater.ee/teater/mangukohad/hobuveski> (14.05. 2018)

Kennedy, D. 1993. *Shakespeare ja stsenograafia. XX sajandi lavastuste ajalugu*. Tallinn: Eesti Teatriliit.

Kratt. 2018. <http://linnateater.ee/lavastused/lavastuste-nimekiri/kratt> (14.05.2018).

Loss, M. 2018. *Valguskujundaja ja lavakujundaja koostöö olulisus*. [Seminaritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.Viljandi.

Mikk, A. 2014. *Üks mõtet kandev maja. Sada aastat Estoniat*. Tallinn: Ilotrükk OÜ.

Moran, N. 2017. *The Right Light. Interviews with Contemporary Lighting Designers*. London: Palgrave.

Morgan, N. H. 1995. *Stage Lighting for Theatre Designers*. London: The Herbert Press.

Pullerits, M. 2018. *Eneses peituva Krati seljatamine (Sirp)*. <http://linnateater.ee/uudisvoog/meediakaja/eneses-peituva-krati-seljatamine-sirp> (14.05.2018)

Vaigur, M. 2014. Loengukonspekt

Virro, K. 2018. *Peatselt kooli lõpetavate näitlejate energiast pulbitsev "Kratt" (Eesti Päevaleht)*. <http://linnateater.ee/uudisvoog/meediakaja/peatselt-kooli-lopetavate-naitlejate-energiast-pulbitsev-kratt-eesti-paevaleht> (14.05.2018)

Lee filtrite nimetused: <http://www.leefilters.com>

LISAD

LISA 1 Fotosid lavastusest Kratt.

Pilt 1. 1 stseen rehetare, kasutusel filter L232 (Foto: Siim Vahur)

Pilt 2. Proovisaal LED külm valge ja hõõglamp soe valge eest valgusena. (Foto: Siim Vahur)

Pilt 3. Lavamehe Kazimierzi kummaline ilmumine, rõdu aluse LEDriba erinev kasutus (Foto: Siim Vahur)

Pilt 4. Stseen pargipingil, ülalt alla L741 imiteerimaks tänavavalgustit (Foto: Siim Vahur)

Pilt 5. *Prooviprotsessi areng (profili lõiked)* (Foto: Siim Vahur)

Pilt 6. *Gobo kasutus* (Foto: Siim Vahur)

Pilt 7. Karli tardumine- fookus pöördlaval, külm LED ja ümberringi soe (Foto: Siim Vahur)

Pilt 8. Talguliste tants (Foto: Siim Vahur)

Pilt 9. *Peostseen rõdu all* (Foto: Siim Vahur)

Pilt 10. *Lavastaja tuba rõdul* (Foto: Siim Vahur)

Pilt 11. *II vaatus algus, Klara räägib Krati ajaloost ja Estonia saatusest* (Foto: Siim Vahur)

Pilt 12. L741 filtri ja külma LED valguse koos kasutus (Foto: Siim Vahur)

Pilt 14. Fookus pöördlaval, kuid tegevus toimub ka rõdul (Foto: Siim Vahur)

Pilt 13. Ainult LEDi 8000K valge valgus (Foto: Siim Vahur)

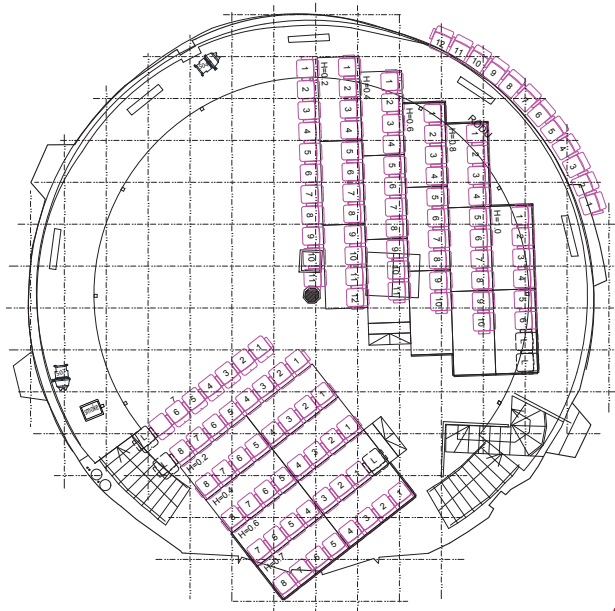
Pilt 14. L741 filtri kasutus taga seinas ja fookus pöördlaval (Foto: Siim Vahur)

Pilt 15. Konfetid hullus lavastuses, roosa kasutus, tekstist lähtuvalt (Foto: Siim Vahur)

LISA 3 “Krats” põrandaplaan

HOBUVESKI
PÕRAND

LISA 4 Tehnika legend

HOBUVESKI

Valgustid	
	PAR 64 (EXG)
	Profil-prožektor Jr 25-50, HPL 575W
	Robin DL4S profile, M1
	PC-LED prožektor: 155W, avanemisnurk 8°-96°, värvustemperatuur 3000°K
	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor, RGB-L, 25-50 ja 30
	Robin Parfect 150FW, M1, PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom
	Hazer (Patch 400)
1 2 3 	1. Kontroller ja alla kukkuv PAR prožektor 2. Konfeti kontrolleri 3. Juhtme otsas rippuv lambiprin
Filtrid	Lee 283, Lee 7, Lee 2
Otsegrupiks lülitada dimmerist	
	53, 55, 57, 59, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 73, 75
	29, 31, 33, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 47, 49, 51
	82, 83, 87, 91, 92, 95, 112
	85, 86, 88, 89

LISA 5 Tabel 1. “Kratt” suunatabel

Lii n	Seade	Värv	Vasak serv	Parem serv	Ülemine serv	Alumine serv	Märkused
45	Profiil-prožektor Jr 25-50, HPL 575W	L283	Lõigatud postiga	Pöördlava parempoolne (pp) äär	Taga seinal 0,5m	Lava serv	Kuu valgus. Spoti suurus max ja hajus.
43	Profiil-prožektor Jr 25-50, HPL 575W	L741					Spot pöördlava ja posti vahel (hajus)
39	Profiil-prožektor Jr 25-50, HPL 575W	L741			Rõdu äär	Kardinast 0,5m lavapinnal	Spot pp lava ääres (hajus)
30	Profiil-prožektor Jr 25-50, HPL 575W	L741			Rõdu äär	Kardinast 0,5m lavapinnal	Spot vp lava ääres (hajus)
47 ja 48	PAR 64 (EXG)	L184					Vahekäigu valgus (lamp vertikaalselt)
58	PAR 64 (EXG)	L741					Rõdu toa ülalt valgus. Töörõdu käsipuutorul asetuses. (lamp horisontaalselt)
56	PAR 64 (EXG)	L741	Ventilatsiooni -torud	Metallist tugipost	Rõdu põrandast 0,4m	Rõdu põrand kaetud	Lamp horisontaalselt
54	PAR 64 (EXG)	L741	Trepi alumine aste	Ventilatsiooni -torud	Trepist 0,4m seinal	Trepp	Lamp horisontaalselt
301, 304, 318, 320	PC-LED prožektor: 155W	OW					Publiku valgus

302	PC-LED prožektor: 155W	L184	Postiga lõigatud	Lava äär PP	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
303	PC-LED prožektor: 155W	L184	Lava kesk	Lava äär PP	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
305	PC-LED prožektor: 155W	L184	Lava äär VP	Lava kesk	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
306	PC-LED prožektor: 155W	L84	Lava äär VP		Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
309	PC-LED prožektor: 155W	L232					Rehetalus lauale PP
310	PC-LED prožektor: 155W	L184					Rehetalus lauale PP
311	PC-LED prožektor: 155W	L741					Otse alla punkt. Pöördlava suurune
312	PC-LED prožektor: 155W	L232					Otse alla rehetalu lauale
313	PC-LED prožektor: 155W	L232					Rehetalus lauale VP
314	PC-LED prožektor: 155W	L184					Rehetalus lauale VP
315	PC-LED prožektor: 155W	L184	Lava kesk	Lava äär PP	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
316	PC-LED prožektor: 155W	L184		Lava äär PP	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
317	PC-LED prožektor: 155W	L184	Lava kesk	Lava kesk	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus
318	PC-LED prožektor: 155W	L184	Lava kesk	Postiga lõigatud PP	Rõdu äär	Publik lõigata välja	Eestvalgus

401	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor , RGB-L, 25-50	OW	Läbimõõt 0,5m		Kardin	Lava äär	Ristküliku lõige Liisile. Pilt 5
402	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor , RGB-L, 25-50	OW	Läbimõõt 0,5m		Alumises t äärest 1,5m	Lava äärest 0,4cm	Ristküliku lõige Klarale. Pilt 5.
408	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor , RGB-L, 25-50	OW	Läbimõõt 0,5m		Pöördlav a kesk	Kardinast 0,3m	Ristküliku lõige Sassile. Pilt 5.
409	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor , RGB-L, 25-50	OW	Läbimõõt 0,5m		Lava äärest 0,3m	Pöördlava lavapooln e serv	Ristküliku lõige. Pilt 5.
410	ColorSrc spot 5ch, LED profiilprožektor , RGB-L, 25-50	OW	Läbimõõt 0,5m		Pöördlavast 0,2m	Kardinast 0,2m	Ristküliku lõige Markole. Pilt 5.
501, 502 ja 503	Robin Parfect PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom	OW					Kontravalgus, kattes ühtlaselt lavapinda vp
508, 509 ja 510	Robin Parfect PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom	OW					Kontravalgus, kattes ühtlaselt lavapinda pp
505 ja 506	Robin Parfect PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom	OW					Suunatud risti rõdutoa eestvalgus
511 ja 512	Robin Parfect PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom	OW					Suunaga trepile ja rõdule
504 ja 507	Robin Parfect PAR prožektor RGBW, motoriseeritud zoom	L283					Põrandal vastakuti suunatud seinale vp ja pp ääres
90	Lambiprin						Rõdutoas keskel, voodi kohal

LISA 6 Tabel 2. “Kratt” CUE LIST

Kasutasin CUE ID nummerdamisel lehekülje numbreid, nii oli lihtsam üles leida vajalikke valguspilte ja tekstiraamatust teksti.

CUE ID	CUE TEXT	MÄRKUSED	IN FADE	DOWN FADE
1	Publik		5	
2	BO	Peale publikuteenindaja lahkumist	10	
3	Talutare/ proov	Kohe peale BOd	10	
4	STOP/ ilmub Jana		0	
6	...s66ge/ Jana lahkub	Kui on poolel trepil (kuulmise järgi) (nagu lülitaks lülitit)	0	
10	Toss sisse/ n2eme	Tekstis: “näeme, näeme”	3	
11	Efekt	Peale Karli vihastamist (ilmub DL4 sinine spot)	0	
11.6	Spot liigub	Lõpuni ei lase spotil liikuda määratud positsiooni	3	
11.65	Spot liigub	Lõpuni ei lase spotil liikuda määratud positsiooni	2	
11.7	Spot liigub (kohal)		2	
12	Sookoll ilmub	Ümberlülitus reaalsusesse	0	

12.5	Toss kinni	Sookoll võtab maski peast	3	
13	Jana tuleb		10	
14	Teatri terviseks/ muusikaga		20	15
15	Muusika lõpuga		15	
17	Poiste laul		45	
18	Park	Muusika taustas kaob bass ära	15	
21	Ma tahan	Liis hakkab rääkima "Ma tahan..."	20	40
21.3	Keskel pöördlaval	Istuvad tants käigus pöördlavale	15	
21.5	Vaatavad posti		15	10
22	Telefon heliseb	Sass lahkub grupist	15	20
24	Karl tardub		18	
24.5	Vile peale/ Karl lavalt maha		5	
25	Talguliste tants	Muusikaga	30	
25.3	Tagant kontra	Peale "viinad..." salmi	30	
25.4	Vilgub	Peale "viinad..." salmi	10	
25.5	Vikerkaare koht muusikas	Pöördlaval Liis ja Marko (muusikas muutus ja läheb vaiksemaks)	2	
25.6	Tagasi kylmaks	Muusika tagasi valjuks	10	

25.7	Strobo	Peale Karli ja Jana fookust pöördlaval	10	
25.9	Tagasi	Muusika lõpuga	3	
25.95	PROZE KUKUB	Henry poole teksti pealt "... see oli või.."	0	
26	Pidu	Kardina lahti tõmbe peale	5	10
27	Peale toolide kokku l66mist/ strobo		2	
27.5	Strobo kinni		5	
30	Elagu Kratt		7	
30.5	Tagasi baari		5	
32	Oodake... Kas teate seda lugu		50	
33	L2hme tantsima		3	
34	Kazimierz		3	
34.4	Lavale tantsima		2	
34.5	P66rdlava fookus		7	
34.8	Tagasi baari		7	
34.9	R6du all ainult strobo	Sass lahkub kambast	5	
35	6ues tekkidega		7	15
37.5	muusikaga		2	
37.6	Tants r6du all		5	
37.7	Yks tants	Tekstis "... üks tants..."	10	3
37.8	Nuga nyri	Tekstis "...nuga nūri"	5	
38	Trepil sammud		15	

38.5	Henry lykkab kardinaid eest		15	
43.3	Laul all korrusel	Liiguvad alla lavale tantsima	10	8
45	Jana tekst		5	
51.5	Muusikaga Karl hangub		30	
52	Hakkab r2pi muss		20	
52.5	R2pp l2bi		5	
54	Liis lahkub		7	
55	Liiguvad trepile	Henry ja Karl	5	15
56	Marko lahkub		15	
56.5	Vaheaeg	Peale Kazimierzi lahkumist	10	
57	II vaatus	Klara tõmbab kardinaid lahti	7	
57.5	P66rdlava liikuma		20	15
57.7	Estonia p6leb	Tekstis	20	
58	N66p/ tuleb Henry		15	
64	Karli tuba/ TV		13	9
64.5	Tuleb Henry/ teleka lylitamise peale		5	
68	Kuu laul		15	
68.5	All p66rdlava tants	Pöördlavale fookus	5	10
68.7	Liikuv liigub		5	
69	Kuu laul all korrusel		10	7
69.5	Klara yksi		15	

70	Klara garderoob		15	
74	Minu vastus on EI	Tekstis	10	
75	Astub pöördlavale	Marko astub pöördlavale	50	
76	Peale Karli tardumist		10	
77	Jana astub trepile	Tuleb paremalt üle lava ja jõuab trepini	15	20
79	Jana laul all korrusel		5	18
81	Liis ja Henry		15	
81.5	Henry võtab proovi üle		5	
83	Muusikaga	Hull lavastus algab	16	
83.3	Bass juurde		5	
84	Musaga hull lavastus	Uuesti muusika	5	
84.3	Vilgu vilgu	Teksti peale- "Kazimierz veel tossu"	10	
84.5	CONFETI	Teksti peale- "Kazimierz kalla vihma"	0	
85	Tulemöögad	Valgusmöögad võtavad välja	5	
86	Karl hakkab ringi jooksmas	Nagu tardumine	5	
86.5	Peale strobo	Karl põlvitab pöördlaval	5	
86.7	Aplaus		10	
88	Kardina tõmbe peale		10	7

89	Teater kullake	Tekst- "Teater kullake" + 5 sek pausi	0	
89.5	Spotid koonduvad		2	
89.6	Vilkumine kinni		5	
90	Karl hullub	Karl hakkab ringi jooksmas	1	5
90.3	Kazimierz tuleb lavale		5	10
90.5	BO	Tekst- "Mis töö..."	3	
90.7	strobo	Tantsu keskel, kui tantsijad liiguvad pöördlava ümbert ära	2	
90.8	MIDI ¹ /BO		0	
100	Kummardus	Heebisit 30% publik peale ja siis GO.	5	
101	Publik		5	

¹ MIDI- signaali saatmine helipuldist

LISA 7 Pilt 16. LEE 741 filter

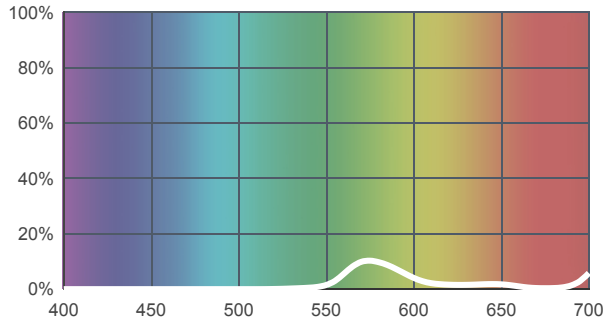

[View on leefilters.com](http://leefilters.com) / [Find a Dealer](#)

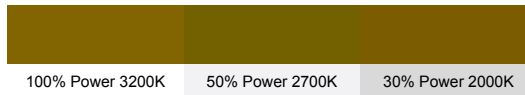
Spooky when used in haze.
Removes some red and blue.
Works best with daylight bulbs.
Sodium lamp effect.

	Source C 6774K	Tungsten 3200K
Transmission Y	3.3%	3.7%
x	0.506	0.524
y	0.491	0.475
Absorption	1.48	1.43

Light transmitted (Y%)
for each colour
wavelength (nm)

Dimming Source Preview

Rolls:

- **1" Core** 7.62m x 1.22m (25' x 48")
- **2" Core** 7.62m x 1.22m (25' x 48")
- **Quick Roll** Length 7.62m (25') x any width between 2.5cm - 1.17m (1" x 48")

Sheets:

- **Full Sheet** 1.22m x 0.53m (48" x 21")
USA: Full Sheets by special order only.
- **Half Sheet** 0.61m x 0.53m (24" x 21")

Pre-Cut Packs:

- Not available in a pack

LEE Filters Worldwide: +44 (0)1264 366245 • LEE Filters USA & Latin America: +1 (800) 576 5055

SUMMARY

This written academic work is part of my creative-practical diploma and holds a purpose to describe and analyse my work as a lighting designer and lighting design itself for Ingmar Jõela play “The Goblin”, which was first played in newly renovated Tallinn City Theatre’s Hobuveski on 17th march 2018.

“Kratt” was a cooperation project for Estonian Academy of Music and Theatre (EMTA) and Tallinn City Theatre. The analyse of lightning design is based on main stage lightning functions– setting the time and place, the form and giving tone for actors, costumes and decorations, as a result creating atmosphere and visual rhythm. In this paperwork I have been explaining and analysing all those functions of light in practical and semiotical way. The technical part of the lightning design for “Kratt” is supported by photographs and technical drawings. My goal was to create a lightning design which would support the story and make it complete one.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Merily Loss

Sündinud **08.03.1995**

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Valguskujunduse loomine Tallinna Linnateatri ja EMTA ühislavastusele “Kratt”, mille juhendaja on Margus Vaigur.

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 21.05.2018